

Jalakas ja künnapuu

REIN SANDER

Eri nimedest hoolimata kuuluvad jalakas ja künnapuu samasse taimeperekonda.

Künnapuu (*Ulmus laevis*) pole jalakast sugugi külmakartlikum, kuid ometi kasvab teda meil looduses hulga harvemini kui jalakat. Vahet saab neil teha lehe järgi – künnapuu lehelauba alus on ebasümmeetriline, üks pool pikem kui teine.

Harilik jalakas (*U. glabra*) kasvab Eestis igal pool. Ilusad on vabalt kasvavad puud, mille võra on korrapärane. Kevadel kattub see punakaspruunide õiekobaratega, kargel sügisel rõõmustab helekollane lehestik.

Vanad tuttavad leinajalakad

Koduaias on kenad jalaka leinavormid 'Pendula' ja 'Camperdownii'. Viimast on meil juba aastaid paljudatud, ka praegu leiab igast puukoolist eri kõrgusega istikuid.

'Pendula' kasvab rohkem lausesse, 'Camperdownii' oksad aga kaarduvad maani. Sellise oksatelgi all on lastel mõnus mängida. Kõrgema tüvega vana leinajalakas pakub päikese- ja vihmavarju ka täiskasvanutele.

Vähem levinud on meil püramiidjalakas 'Exoniensis'. Oma püstiste okste ja kitsa võraga sobib ta rohkem puies-tee puuks.

Üksikult kasvava puu võra kipub aja jooksul laiaks vajuma ja vajab oskuslikku kujundusõikust.

Sobivaid sorte koduaeda

Ilusad on **põldjalaka** (*U. minor*) sordid (vahel käsitletakse neid hübriide ka omaette liigina – hollandi jalakas). Põldjalakas on väiksemate tumeroheliste lehtedega, sort 'Jacquelin Hillier' kasvab ainult meetri-poolteise kõrguseks tihedaks puhmaks. Ta annab juurevõsu, kuid ei hakka väga laiutama. Lehestik on ilus veel hilja sügiselgi. See sort meeldib talvel aga jänes-telegi.

Ilusate kollaste krässus lehtedega ja püstise kasvuga on kuldjalakas – põldjalaka sort 'Wredei'. Ta on eriti kaunis tumedate või hallide okaspuude taustal, aga võimendab ka kollaseokkaliste vormide värvi. Kasvab ajapikku päris kõrgeks.

Harilik jalakas.

Põldjalakas 'Jacqueline Hillier'.

Eriskummalise väljanägemisega on **korgijalakas** (*U. minor var. suberosa*). Noorematele okstele annavad tiibjad korgiliistakud müstilise lapiku või mitmetahulise väljanägemise. Vanematel puudel kattub tüvi ühtlase korgikorraga.

Seeme külva kohe

Jalakas ja künnapuu õitsevad varakult, ka seeme valmib juba juunis. See kaotab ruttu idanevuse ja tuleb kohe maha külvata. Künnapuuseemikud on sügiseks külvipeenral juba 10–15 cm kõrgused. Jalakas on enamasti natuke laisem tärkama, osa tõusmeid ilmub alles järgmisel kevadel.

Põldjalaka sort 'Wredei'.

Kui on aega ja viitsimist, võite mõne aastaga kasvatada kenad sirged jalakataimed, mille peal pookimist harjutada. Leinajalakad on kõige lihtsam kevadel koore alla pookida.

Viimasel ajal kimbutab jalakat ohtlik seen *Ceratocystis ulmi* – jalakasurm. Meelsasti elab jalakatüvel ka soomustorik. Kui tüve südamik ei ole veel päris mäda, saab ka kuivama hakkavast jalakast veel midagi, näiteks aiaskulptuuri.

REIN SANDER